

УДК 336.71

JEL G21

DOI: 10.31471/2409-0948-2020-1(21)-174-183

**Маринчак Лілія Романівна,**  
кандидат економічних наук, доцент  
доцент кафедри фінансів

**Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу**  
**76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15**  
**e-mail: lmarynchak@yahoo.com**  
**ORCID<https://orcid.org/0000-0002-3605-8672>**

**Масик Іван Степанович**  
студент ІФНТУНГ

**Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу**  
**76019, Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15**

### **ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ**

**Анотація.** У статті розглянуто особливі умови функціонування українських банків у період пандемії коронавірусу.

Досліджено взаємозалежність процесів в економіці країни та стану її банківської системи, зокрема негативний вплив кризових явищ на банківський бізнес з точки зору підвищення ризиків, насамперед кредитних. В результаті аналізу встановлено, що банківська система України до оголошення пандемії була стійкою, докапіталізованою та ліквідною завдяки проведеним у 2016-2019 роках реформам, однак нові виклики потребували абсолютно нових підходів для їх подолання. Проаналізовано заходи антикризової програми НБУ, розроблені для підвищення фінансової безпеки як держави, так і банківського сектора в розрізі окремих напрямів, а саме: кредитно-депозитна діяльність банків, валютна політика, здійснення платежів та робота банківської системи в особливому режимі. Зарубіжний досвід подолання сучасної кризи, викликаної пандемією, вказує, що основний акцент потрібно робити на підтримці економіки через фінансування підприємств, особливо тих сфер, котрі зазнали найбільших втрат через призупинення своєї діяльності. Тому роботу банківського сектора необхідно переорієнтувати на розвиток кредитування економічних суб'єктів з метою запобігання масових банкрутств. Проаналізовано динаміку облікової ставки НБУ та рівня процентних ставок за міжбанківськими і комерційними кредитами в Україні та встановлено, що вартість ресурсів залишається доволі високою, незважаючи на зниження облікової ставки центробанком. Доведено необхідність залучення банків до вирішення проблеми спаду економіки за прикладом розвинутих країн через перегляд процентної політики і надання дешевих кредитів підприємствам. На основі проведеного дослідження запропоновано напрями підтримки національної економіки шляхом кредитування малого і середнього бізнесу через державні банки, розробки програм лояльності для банків, які надають позики підприємствам, що зазнали втрат внаслідок кризи від COVID-19. Обґрунтовано прискорений розвиток електронного і мобільного банкінгу в умовах обмеження надання послуг банківськими відділеннями та появу нових можливостей для банків та їх клієнтів у зв'язку із переходом на дистанційне обслуговування багатьох сфер життєдіяльності суспільства.

**Ключові слова:** банк, банківська система, регулятор, кредитування, процентна ставка, криза, пандемія, ризики, фінансові ресурси.

**Marynchak Liliya Romanivna**  
**Ph.D., Associate Professor**  
**Associate Professor of Finance Department**  
**Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas**  
**15 Karpatska str., Ivano0-Frankivsk 76018**  
**e-mail: [lmarynchak@yahoo.com](mailto:lmarynchak@yahoo.com)**

**Masyk Ivan Stepanovych**  
**Student**  
**Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas**  
**15 Karpatska str., Ivano0-Frankivsk 76018**  
**FUNCTIONING OF BANKING INSTITUTIONS IN UKRAINE DURING**  
**THE PANDEMIC PERIOD**

**Abstract.** The article considers the special conditions of functioning of Ukrainian banks during the coronavirus pandemic.

The interdependence of processes in the national economy and the state of its banking system was investigated, in particular the negative impact of the crisis on the banking business in terms of increasing risks, especially credit risks. As a result of the analysis, it was found that the banking system of Ukraine before the pandemic was stable, recapitalized and liquid due to the reforms of 2016-2019, but the new challenges required completely new approaches to overcoming them. The actions of the NBU anti-crisis program have been taken to increase the financial security of both the state and the banking sector in the context of certain areas are analyzed, namely: credit and deposit activities of banks, monetary policy, payments and the banking system overall. Foreign experience in overcoming the current crisis caused by the pandemic indicates that the main emphasis should be on supporting the economy through corporate financing, especially those areas that have suffered the greatest losses due to the suspension of its activities, so it is necessary to refocus the banking sector in order to prevent mass bankruptcies. The dynamics of the NBU discount rate and the level of interest rates on interbank and commercial loans in Ukraine are analyzed and it is established that the cost of resources remains quite high, despite the reduction of the discount rate by the central bank. The necessity of involving banks in solving the problem of economic downturn on the example of developed countries through the revision of interest rate policy and the provision of cheap loans to enterprises is substantiated. Based on the study, we proposed some ways to support the national economy by lending to small and medium-sized businesses through state-owned banks, the development of loyalty programs for banks that provide loans to enterprises that have suffered losses due to the crisis from COVID-19. The accelerated development of electronic and mobile banking in the conditions of limited provision of services by banking branches opens new opportunities for banks and their customers in many areas of society.

**Keywords:** bank, banking system, regulator, lending, interest rate, crisis, pandemic, risks, financial resources.

**Постановка проблеми.** Банківська система кожної країни є складовою частиною значно ширшої системи – економічної, тому діяльність банків не можна розглядати окремо, а ефективний розвиток банківської системи має поєднуватись з усіма іншими сферами життєдіяльності суспільства й економіки. Це означає, що як банківська система загалом, так і кожний її елемент зокрема мають відповідати вимогам кожного конкретного етапу суспільного розвитку, тобто характер, цілі, тенденції, напрямки діяльності банків мають бути адекватними реальним потребам національної економіки та суспільства. Сьогодні банківська система України, як і банківські системи інших країн, переживає доволі складний період, пов'язаний із світовою пандемією – поширенням коронавірусної хвороби, що зумовило появу нових викликів та проблем, з якими банки не стикалися

раніше. Мова йде про особливий режим функціонування банківських установ у період карантину та розв'язання низки проблем, що виникли внаслідок ситуації довкола факту оголошення пандемії. Тому беззаперечною є потреба у більш глибокому вивченні даного питання з точки зору антикризових заходів як центрального банку відносно стабілізації функціонування комерційних банківських установ і економіки в цілому, так і особливостей функціонування кожного банку щодо запобігання впливу різноманітних ризиків на результат його діяльності та фінансову безпеку.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Проблеми функціонування вітчизняних банків в період кризи та умов невизначеності досліджували такі вчені, як: О. Дзюблюк, Ж. Довгань, І. Д'яконова, В. Коваленко, І. Лютий, В. Міщенко, О. Петрик, Я. Петрушко та інші. Однак сучасні реалії вимагають детальнішого вивчення питань роботи банківських установ саме в умовах розгортання кризи, пов'язаної з епідеміологічною ситуацією в країні і в світі, та розроблення ефективних заходів запобігання підвищених ризиків роботи банківської системи для виконання її головної функції – забезпечення безперервного функціонування економіки.

**Висвітлення невирішених раніше частин загальної проблеми.** Сучасні умови роботи українських банків в умовах пандемії коронавірусу вимагають особливої уваги та оцінки з точки зору як негативних наслідків і загроз, так і відкриття нових можливостей для розвитку. Комплекс заходів, запроваджених НБУ з метою стабілізації ситуації, потребує удосконалення для підвищення ефективності роботи банківського сектора з клієнтами, що зазнали фінансових втрат задля запобігання поглиблення економічної кризи та банкрутств підприємств малого та середнього бізнесу.

**Формулювання цілей статті.** Метою дослідження є вивчення особливостей функціонування українських банків в сучасних умовах карантинного режиму та оцінка впливу антикризових заходів НБУ щодо стабілізації ситуації, що склалася.

**Висвітлення основного матеріалу.** Банківська система не може існувати відособлено, вона є складовою економічної та фінансової системи країни, що підпадає під загальну дію економічних законів, які діють у громадянському суспільстві. Погоджуємось із думкою проф. О. Дзюблюка, що одним із важливих факторів, що має безпосередній вплив на стан банківської системи, є рівень економічного розвитку країни. Зрозумілим є факт, що у фазі економічного зростання спостерігається загальне зростання попиту на банківські послуги та збільшуються прибутки банківської системи, що сприяє стабільній діяльності й активному розвитку банківського бізнесу. Під час же економічного спаду та наростання кризових явищ ситуація змінюється на протилежну: скорочуються обсяги залучених банками ресурсів, зменшується потреба у кредитно-розрахунковому обслуговуванні клієнтів, знижується прибутковість банківської діяльності та зростають ризики, що загалом має найбільш негативний вплив на ситуацію у банківському секторі економіки [1].

Банківська система перебуває в постійному русі, і перманентні кількісні та якісні зміни у діяльності банківських установ, відповідають сучасним потребам процесу кредитно-фінансового обслуговування суб'єктів ринку. Наприклад, якісні зміни пов'язані насамперед із вдосконаленням банківських технологій, наданням дистанційних послуг, індивідуальним підходом в обслуговуванні клієнтів відповідно до зростаючих потреб. Щодо кількісних змін, то можна зауважити суттєве скорочення кількості банківських відділень, а також працівників окремих банків у зв'язку із переходом на нові, більш прогресивні види обслуговування клієнтів (наприклад, мобільний та електронний банкінг). Загалом можна назвати значну кількість факторів, як зовнішніх, так і внутрішніх, які впливають на розвиток банківської системи і потребують адаптації до них з боку банківських установ. Однак зовнішні фактори впливу бувають абсолютно непередбачуваними чи попросту новими, і ми усвідомлюємо свою неготовність до них. Це зумовлює необхідність негайної оцінки самого фактора, а також можливих наслідків його впливу, а відтак – якнайшвидшої реакції щодо прийняття антикризових заходів для

мінімізації можливих ризиків. До таких факторів можна віднести сьогодишню ситуацію з поширенням вірусу COVID-19, яка має місце в цілому світі, і наслідки її виявились зовсім неочікуваними для усього людства.

У зв'язку із надшвидким поширенням вірусу та великою кількістю заражених і загиблих людей у різних країнах було оголошено світову пандемію, що призвело до багатьох негативних наслідків. Насамперед, це закриття кордонів більшістю країн та оголошення суворого карантинного режиму, що передбачає тимчасове призупинення нормального функціонування багатьох сфер життєдіяльності суспільства: бізнес перестав працювати в звичному режимі, деякі заклади вимушено перейшли на дистанційний режим роботи, а деякі й зовсім припинили працювати на невизначений термін, оскільки карантин продовжували залежно від епідеміологічної ситуації. Як же справляється банківська система України із вищевказаними новими викликами?

Гроші та банківську систему недаремно називають «кровоносною системою економіки», адже саме від швидкості руху коштів, ретельності виконання платежів, надійності банківської системи багато в чому залежить економічний розвиток країни. Крім того, саме банки, за умов налагодження ефективного кредитування, можуть стати локомотивами розвитку, виходу на ринок нових товарів і послуг, появи нових підприємств та виробництв[2].

За даними звіту Національного банку України, банківська система країни завершила 2019 рік здоровою та міцною, а поточний рік банківський сектор зустрів докапіталізованим, прибутковим і без жодного банкрутства на ринку. Банки почали активно кредитувати населення та поступово відновлювати кредитування підприємств. Зростання цін значно сповільнилося: показник інфляції – 4,1% у 2019 році – найнижчий за останні шість років. За 2019 рік золотовалютні резерви збільшилися до 25,3 млрд. дол. США (сприятлива ситуація на валютному ринку дала змогу наростити їх на 22%). Цьоговдалося досягти завдяки послідовній монетарній політиці НБУ у поєднанні з виваженою фіскальною політикою уряду. Ставки за гривневими кредитами бізнесу почали знижуватися наприкінці року. Упродовж IV кварталу 2019 – на 2,4 в. п. до 15,7% річних. Утім, вартість кредитів для фізичних осіб залишалася високою.

НБУ прискорився на шляху до повної валютної лібералізації: скасовано близько 40 обмежень на валютні операції за минулий рік. Зокрема, НБУ скасував для бізнесу обов'язковий продаж валюти, дозволив громадянам купувати валюту онлайн, скасував усі ліміти на виплату дивідендів за кордон, запровадив зручну систему електронних лімітів для інвестицій за кордон[2].

Важливо констатувати суттєве збільшення частки безготівкових розрахунків, які стають дедалі популярнішими. За останні п'ять років частка готівки в економіці зменшилася з 17,8% до 9,7% на початку 2020 року, натомість кількість та обсяг безготівкових розрахунків зростає. Українці дедалі частіше розраховуються картками у магазинах, роблять перекази з картки на картку. Безготівкові операції становлять половину – 50,3% – усіх операцій з платіжними картками. Ще більше ці показники зросли під час карантинних заходів. Щоб зробити безготівкові платежі вигіднішими, на час карантину НБУ скасував тарифи на роботу Системи електронних платежів, а для власників платіжних карток, термін яких завершується під час карантину, передбачено можливість подовження строку їх дії.

«Коронакриза» – це перша в історії України криза, при якій немає банкрутства банків, стрімкого росту інфляції, катастрофічного падіння резервів та довгих черг біля банкоматів. Банківська система сьогодні не є тягарем для економіки, а навпаки допомагає рятувати її від негативних наслідків пандемії. За два місяці карантину НБУ вдалося забезпечити безперебійну роботу фінансової системи, підтримати економіку в складний час та зберегти здоров'я всіх, хто користується фінансовими і банківськими послугами.

На «коронакризу» НБУ відреагував доволі швидко: вже 12 березня знижено облікову ставку, щоб підтримати економіку, а в квітні її знизили ще раз – до 8%. Це доволі важливе

рішення, оскільки, облікова ставка є реальним інструментом впливу на вартість кредитів. Для населення зниження ключової ставки та приборкання інфляції вже сьогодні працює на те, щоб завтра іпотека під 10% стала реальністю.

НБУ як регулятор розробив низку антикризових заходів з метою мінімізації ризиків банківської діяльності та підтримки економіки держави під час пандемії (рис. 1).



Рис. 1. Антикризові заходи НБУ у зв'язку з коронавірусом

Джерело: складено авторами на основі [3].

Позаяк головна ціль функціонування банківської системи – це організація безперебійного обслуговування економіки та збалансованості попиту і пропозиції на грошовому ринку, заходи НБУ повинні бути направлені на забезпечення надійного і стабільного функціонування як окремих банків, так і банківської системи в цілому та виконання нею основних функцій, задекларованих у законі «Про банки і банківську діяльність» [4] - трансформаційної, емісійної та стабілізаційної.

Оскільки кредитні операції банків завжди характеризуються найвищим ступенем ризику, в сучасних умовах цей ризик підвищується в рази. Розуміючи усю складність ведення бізнесу та потребу в дистанційній роботі чи навіть відпустках за власний рахунок для громадян в умовах карантину, Національний банк запропонував банкам ввести особливий пільговий період обслуговування кредитів в період дії карантину для населення та бізнесу (кредитні канікули). Пільговий режим за кредитом можуть отримати громадяни та бізнес, які мають фінансові труднощі через карантин, тобто усі, хто повністю або частково втратив дохід та роботу. Зокрема, банкам запропоновано декілька варіантів реструктуризації таких кредитів: вони можуть звільнити повністю або частково від сплати тіла кредиту на час карантину з відповідним подовженням кредиту, а також може бути запропонована капіталізація відсоткових нарахувань і сплата їх у майбутньому

[3]. За ініціативою НБУ Верховна Рада України заборонила у період карантину підвищувати відсоткову ставку за користування споживчим кредитом з інших причин, ніж планова зміна плаваючої відсоткової ставки за договором. Також заборонено застосовувати будь-які види відповідальності (штрафи, пені тощо) за прострочення виконання зобов'язань у період карантину. Банківським установам рекомендовано застосовувати індивідуальний підхід щодо кредитного обслуговування середнього та великого бізнесу. Особливим має бути підхід і до тих галузей, які через карантин повністю втрачають доходи і сьогодні не працюють (наприклад туристичний, ресторанний бізнес), та до громадян, які в результаті карантинних заходів та призупинення роботи окремих компаній тимчасово не працюють.

Важливим аспектом для банків у період невизначеності є збереження їх ресурсної бази, адже під час кризи вкладники особливо хвилюються за свої заощадження і є загроза відпливу депозитів, що негативно позначається на показниках банківської ліквідності та загрожує фінансовій безпеці банку. Тому Національний банк не вводив ніяких обмежень щодо форми та обсягу зняття депозитів по закінченні їх терміну. Сьогодні банки мають достатньо коштів, щоб задовольнити потреби клієнтів як безпосередньо у касах відділень, так і у банкоматах. За потреби Національний банк готовий надати комерційним банкам всю необхідну підтримку, втім, наразі такої необхідності немає: банківська система добре капіталізована та має високий рівень ліквідності.

Поширення світом коронавірусу спричинило погіршення настроїв у всьому світі: падали біржові індекси, стрімко змінювалися ціни на товарних ринках, девальвували валюти більшості країн. Це були як валюти наших географічних сусідів – Польщі, Туреччині, Росії тощо, так і розвинутих країн – Австралії, Норвегії, Великобританії [сайт]. Настрої погіршилися й на українському ринку: через пандемію, як і традиційно у періоди невизначеності, підвищився попит на іноземну валюту всередині країни. Тому НБУ намагався згладжувати надмірні курсові коливання і проводив інтервенції з продажу валюти на міжбанківському валютному ринку. Зокрема, у березні поточного року для цього було продано 2,2 млрд. дол. США. Як результат – ажіотаж на валютному ринку вгамувався, курс гривні знову дещо зміцнився, а НБУ знову купує валюту в резерви. У період з 4 по 8 травня НБУ викупив на ринку 199,1 млн. доларів, тоді як з 27 по 30 квітня - 115,5 млн. Всього з початку року НБУ викупив 2,27 млрд. дол., а продав 2,79 млрд. Таким чином, у квітні валові валютні резерви Нацбанку зросли на 3,1% – до 25,7 млрд. дол.

Для уникнення поширення паніки серед населення, а також забезпечення своєчасного проведення платежів для клієнтів дуже важливо, щоб банківські установи продовжували працювати в період карантину в штатному режимі, однак деякі зміни у їх роботі все ж мають місце. Насамперед, слід зазначити, що відвідування банків клієнтами та робота самих працівників здійснюється із дотриманням усіх гігієнічних вимог (обов'язкова наявність масок, дезінфекція рук, безпечна відстань між людьми). На початковому етапі карантину окремі банки скоротили кількість працюючих відділень, що зумовило переведення окремих працівників на дистанційний режим роботи, значна частина з них були вимушені оформлювати відпустки на невизначений час. Однак такі відділи банків, як кол-центри, навпаки стали більш завантаженими роботою через збільшення кількості дзвінків та консультацій, відтак працівників інших відділів почали тимчасово направляти виконувати обов'язки, не пов'язані із роботою фронт-офісу. Більшість українських банків мають достатньо розвинуті цифрові сервіси, і значну кількість послуг клієнтам можуть надавати в режимі онлайн, що є сучасно і безпечно.

Для того, щоб комерційні банки могли більше часу присвятити комунікаціям зі своїми клієнтами, центробанк зменшив адміністративне навантаження на них, зокрема, було відтерміновано проведення стрес-тестування, впроваджено буфери капіталу та скасовано виїзні перевірки. Також буде відтерміновано подання банками річної фінансової звітності і перенесено оцінку їх бізнес-моделей.

Таким чином, проаналізувавши антикризову програму заходів НБУ у період пандемії можна стверджувати, що регулятор зробив багато важливих кроків для захисту банківської системи та закріплення позитивних досягнень проведеної ним системної реформи банківського сектора. Однак чи достатньо цього для виконання головного завдання банківської системи – забезпечення цінової та фінансової стабільності і економічного зростання? На нашу думку, впровадження розглянутих вище заходів більше стосується самих банків та захисту їх від можливих ризиків (кредитного, валютного, депозитного), однак щодо захисту економічних агентів – банківських клієнтів – їх недостатньо. Мова йде про фінансову підтримку реального сектора економіки, і перш за все – підприємств малого та середнього бізнесу, підприємців, котрі зазнали втрат через вимушене зупинення своєї діяльності. Сьогоднішня ситуація загрожує їм значними фінансовими втратами або ж можливим банкрутством, якщо вони не отримають можливість фінансової підтримки. Таку підтримку вони очікують якраз від банківських установ у вигляді вигідних умов кредитування.

Сьогодні комерційні банки завдяки прийнятим рішенням регулятора намагаються допомогти позичальникам реструктурувати їхню кредитну заборгованість, не застосовують санкції за порушення умов кредитної угоди тощо, однак вони не пропонують пільгових дешевих кредитів на відновлення чи збереження бізнесу, який зазнає втрат через пандемічну ситуацію. Банки продовжують кредитувати, але дуже обережно і на умовах, які вигідні насамперед їм, щоб уникнути ризиків неповернення кредиту чи недоотримання процентного доходу. Проте в умовах, що склалися, більшість країн навпаки знижують вартість кредитних ресурсів і пропонують вигідні умови повернення позики, щоб максимально підтримати бізнес та економіку в цілому. Адже якщо буде працювати бізнес – будуть робочі місця, буде вироблятися і споживатися ВВП, будуть надходити податкові платежі до бюджету, а це означає, що економіка не зупиниться. Тому в країні потрібно створити належні умови для підтримки бізнесу в цей нелегкий час.

Головним фактором формування ціни на ресурси є облікова ставка центробанку. Слід зазначити, що в Україні процентні ставки за кредитами завжди були значно вищі, ніж у більшості розвинених країн Європи та світу, де облікові ставки наближені до нуля або взагалі мають від'ємне значення. Наприклад, Центральний банк Японії встановив ставку кредитування на рівні -0,10%, Банк Англії через ситуацію з пандемією знизив ключову ставку до 0,1% річних, Федеральна Резервна Система США також переглянула ставку рефінансування і встановила її на рівні 0-0,25%. Згідно зі звітом, НБУ п'ять разів знижував облікову ставку у 2019 році – до 13,5% з 18% річних, а у 2020 відреагував на кризову ситуацію зниженням облікової ставки до 8% річних, проте очевидно, що дане значення залишається доволі високим. Відповідно до облікової ставки формується процентна політика НБУ щодо рефінансування комерційних банків та кредитні ставки самих банківських установ, які вони встановлюють для клієнтів. Динаміка процентних ставок зображена на рис. 2.

Зрозуміло, що коли на заході підприємці можуть отримати довготермінові кредити під кілька відсотків річних, встановлені українськими банками високі процентні ставки ставлять вітчизняних виробників товарів чи послуг у нерівні з ними умови. Втім, тут треба зважати також і на те, що високий банківський відсоток – це ще й плата за ризик, адже відносно недавно, після внесених НБУ змін щодо класифікації банківських позик за ступенем ризику, проблемними було визнано близько половини кредитів, виданих банками в Україні. Тому банки не готові кредитувати клієнтів під низькі відсотки через підвищені ризики, особливо в період кризи, натомість вони розміщують свої активи в менш ризиковані сфери, наприклад операції з цінними паперами. Станом на початок 2020 р. банкам належало 80% від загального обсягу усіх ОВДП України, в т.ч. 37% (324 млрд. грн.) є власністю НБУ, а 43% (370 млрд. грн.) – власність комерційних банківських установ.

Однак найбільшою проблемою в Україні залишається постійний брак фінансування та значний обсяг зовнішнього боргу, що власне й зумовлює високу ціну на ресурси. Не зважаючи на уже погоджений новий кредит для України від МВФ в сумі 5 млрд. доларів США, банківська система найближчим часом не може розраховувати на фінансову підтримку від уряду, оскільки кошти МВФ будуть направлені в основному на вирішення проблеми дефіциту державного бюджету, яка поглиблюється через незаплановані витрати,

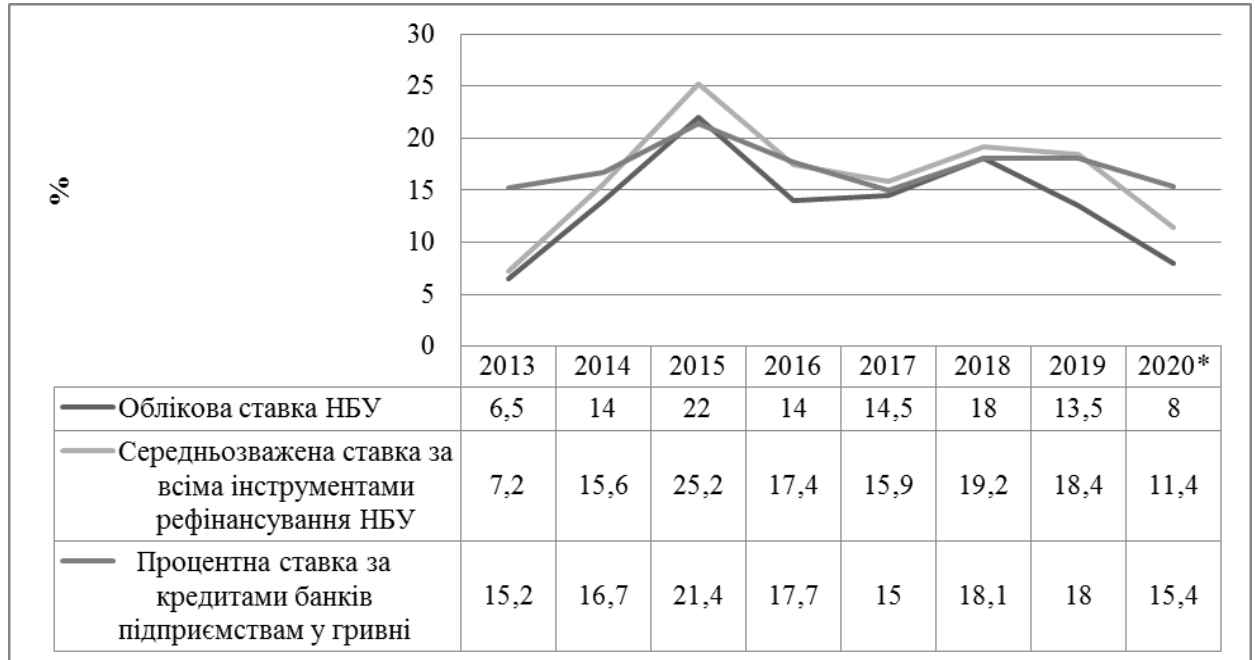


Рис. 2. Динаміка процентних ставок за кредитами у 2013-2020 рр., %

Джерело: побудовано авторами на основі [5].

\*Дані за 2020 рік включають розмір облікової ставки станом на 30.04.2020р. та середні значення ставки за кредитами за I квартал 2020р.

пов'язані із подоланням COVID-19. Все ж, держава повинна знайти можливість і виділити фінансову допомогу на реанімування національної економіки, інакше її відновлення буде потребувати 4-6 років.

Тому як основний напрям подолання кризи ми пропонуємо стимулювати кредитування економіки, і що швидше ми це зможемо реалізувати, то менше часу нам знадобиться для подолання наслідків пандемії. На нашу думку, держава може це зробити насамперед через державні банки, щоб мінімізувати можливі ризики втрати ліквідності банківської системи і надати необхідну підтримку в разі поглиблення кризи. Національний банк у свою чергу також повинен переглянути структуру своїх активів і спрямувати більшу їх частку на вигідне кредитування комерційних банків, однак за умови їх цільового використання (на позики малому і середньому бізнесу). Тобто, ми пропонуємо розробити програми лояльності для банків, які кредитують підприємства, що постраждали від наслідків пандемії коронавірусу. Також мають бути визначені особливі критерії для оцінки кредитних ризиків позичальників із застосуванням індивідуального підходу при розгляді кредитних заявок із метою запобігання зловживань та надання недостовірної інформації про реальний фінансовий стан та потенціал клієнта.

Важливо зауважити, що пандемія стала свого роду «каталізатором» розвитку цифрового та мобільного банкінгу: через небезпеку інфікування багато клієнтів, які отримували банківські послуги у відділеннях, перейшли на дистанційне обслуговування. Таким чином, діджиталізація в банківському бізнесі стала поширюватися дуже швидкими темпами, і банкам необхідно пропонувати своїм клієнтам відповідні програмні продукти для підтримання високого рівня конкурентоспроможності і можливості залучати нових



клієнтів. Окремі види бізнесу, котрі пов'язані із наданням послуг дистанційно, під час карантину навпаки почали стрімко розвиватися, потребуючи при цьому кредитування для розширення своєї діяльності. Відповідно, банкам потрібно здійснювати постійний моніторинг учасників ринку, які потенційно можуть стати їх новими клієнтами і позичальниками. Це свідчить про те, що сьогодняшня ситуація може також відкривати нові можливості, які вимагають кардинально нових і швидких рішень, адже навіть в японській мові слово «криза» складається з двох ієрогліфів, один з яких означає «розруха, занепад», а інший має сенс «можливість». Тобто, в результаті кризи в суспільстві з'являються нові можливості для розвитку і просування вперед.

**Висновки.** Внаслідок проведеного дослідження встановлено, що стан банківської системи країни залежить від процесів, які відбуваються в економіці, а фактори кризового впливу не завжди можна передбачити і підготуватися до них, прикладом чого є світова пандемія COVID-19. Здійснено оцінку заходів антикризової програми НБУ, розробленої для зміцнення банківської системи та підтримки економіки на період карантину. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що для банківського сектора дана програма виявилась дієвою, однак запроваджених заходів недостатньо для забезпечення економічної безпеки держави. Для подолання кризи необхідною умовою є кредитування економіки, насамперед малого і середнього бізнесу, для чого потрібно зробити позики доступними. Оскільки суттєве зниження облікової ставки НБУ до рівня, який встановлюють розвинуті країни, наразі неможливе, нами запропоновано розробити спеціальні програми лояльності для комерційних банків, які кредитують підприємства, що зазнали втрат від пандемії. Таке кредитування доцільно здійснювати через державні банки з метою мінімізації банківських ризиків, використовуючи індивідуальний підхід до кожного позичальника з метою уникнення шахрайств і зловживань.

### **Література**

1. Басок О. Банківський сектор – кровоносна система економіки URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/bankivskiy-sektor-krovnosna-sistema-ekonomiki/>
2. Дзюблюк О. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України - Банківська справа. 2016. № 1. С. 3-32.
3. Дзюблюк О. Сутність банківської системи та її роль в економіці ринкового типу URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/17703/1/>
4. Довгань Ж. Діяльність вітчизняних банківських установ в умовах економічної кризи URL: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/483>
5. Інтерв'ю заступника Голови Національного банку Д. Сологуба про зниження облікової ставки, дешеві кредити та швидкість відновлення економіки. URL: <https://finance.liga.net/ekonomika/interview/nasha-natsionalnaya-ideya-depozit-pod-15-i-kredit-pod-3-intervyu-c-dmitriem-sologubom>
6. Коваленко В., Берновська Г. Забезпечення ефективності діяльності банків України в умовах фінансової нестабільності URL: [http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5\\_ukr/64.pdf](http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/64.pdf)
7. Офіційний сайт міністерства фінансів України URL: <https://mof.gov.ua/uk/ovdp>
8. Офіційний сайт НБУ URL: <https://bank.gov.ua/>
9. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page2>.
10. Через COVID-19 ФРС США знизил облікову ставку майже до нуля відсотків URL: <https://www.dw.com/uk/chez-covid-19-frs-ssha-znyzyla-oblikovu-stavku-maizhe-donulia-vidsotkiv/a-52790228>

### **References**

1. Basok O. Banking sector - the circulatory system of the economy URL: <https://galychyna.if.ua/analytic/bankivskiy-sektor-krovnosna-sistema-ekonomiki/> [in Ukrainian].

2. Dzyublyuk O. (2016). Actual problems of development of the banking system of Ukraine - Banking. № 1. P. 3-32. [In Ukrainian].
3. Dzyublyuk O. The essence of the banking system and its role in a market economy URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/17703/1/>[In Ukrainian].
4. Dovgan J. Activities of domestic banking institutions in the economic crisis URL: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/483> [In Ukrainian].
5. Interview of the Deputy Governor of the National Bank D. Sologub on lowering the discount rate, cheap loans and the speed of economic recovery URL: <https://finance.liga.net/ekonomika/interview/nasha-natsionalnaya-ideya-depozit-pod-15-i-credit-under-3-intervyu-c-dmitriem-sologubom> [In Ukrainian].
6. Kovalenko V., Bernovska G. (2019). Ensuring the efficiency of Ukrainian banks in conditions of financial instability URL: [http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5\\_ukr/64.pdf](http://www.economyandsociety.in.ua/journal/5_ukr/64.pdf) [In Ukrainian].
7. Official website of the Ministry of Finance of Ukraine URL: <https://mof.gov.ua/uk/ovdp> [In Ukrainian].
8. Official website of the NBU URL: <https://bank.gov.ua/> [In Ukrainian].
9. On banks and banking activity: Law of Ukraine of 07.12.2000 № 2121-III URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page2>. [In Ukrainian].
10. The US Federal Reserve has reduced the discount rate to almost zero percent due to COVID-19 URL: <https://www.dw.com/uk/chez-covid-19-frs-ssha-znyzyla-oblikovu-stavku-maizhe-do-nulja-vidsotkiv/a-52790228> [In Ukrainian].